

ОКРЕМІ ВИПАДКИ ЛОГІЧНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ГУМАНІТАРНИХ МІРКУВАНЬ З ПОРУШЕННЯМ ПРАВИЛ КАТЕГОРИЧНОГО СИЛОГІЗМУ

Невельська-Гордєєва Олена Петрівна
доцент кафедри логіки Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
кандидат філософських наук, доцент

Традиційно, при вивченні навчального курсу логіки питанню “Загальні правила категоричного силлогізму” приділяється стільки ж уваги, як й питанню “Правила та вірні модуси фігур”. Насправді, перше питання є значно важливішим, й, більш того, з’ясувавши його можна не вивчати вже ні правила фігур, ні вірні модуси, оскільки останнє є підтвердженням саме загальних правил категоричного силлогізму.

Звернемо увагу на факти спроможності категоричного силлогізму навіть при наявності порушення правил фігур й відсутності таких вірних модусів в традиційному їх списку.

Беремо приклад І фігури категоричного силлогізму, в якому порушені обидва правила першої фігури: більший засновок – судження часткове, а не загальне, менший засновок – судження заперечне, а не ствердне.

1. Деякі вчені пишуть об’ємні монографії.

2. Микола не вчений

Микола не пише об’ємні монографії.

1. M I P⁺

2. S⁺ E M⁺

S⁺ E P⁺

Правила фігур сформульовані на випадок, коли в частковоствердному судженні обидва терміни нерозподілені, бо, по-перше, таких випадків – більшість, й, по-друге, в такому разі правила будуть задовольняти всім варіантам суджень. Але в нашому прикладі частковоствердне судження показує підпорядкування термінів M і P, тому термін P буде розподіленим (це важлива вимога для заперечного судження у висновку). За загальними правилами категоричного силлогізму наведений приклад є спроможним. Так саме спроможною буде І фігура, якщо замість судження M I P⁺ поставити судження M⁺ A P⁺:

1. Усі, хто має медичну освіту, вважається лікарем.

2. Микола не має медичної освіти.

Отже, Микола не є лікарем.

1. M⁺ A P⁺

2. S⁺ E M⁺

S⁺ E P⁺

Також, можливо зробити висновок з двох часткових засновків, хоча це й заборонено загальними правилами категоричного силлогізму. Такі випадки пов'язані, як й в першому прикладі, з тим, що в частковоствердному судженні терміни S і P будуть не перетинатися, знаходяться у відношенні підпорядкування, тому термін P буде розподілений

1. Деякі лікаря – хірурги.

2. Деякі люди – лікарі.

Деякі люди – хірурги.

1. M I P⁺

2. S⁻ I M⁺

S⁻ I P⁺

Можливо зробити спроможний силлогізм за II фігурою при порушенні обох правил цієї фігури.

1. Деякі юристи – адвокати.

2. Микола – адвокат.

Отже, Микола – юрист.

1. P⁻ I M⁺

2. S⁺ A M⁻

S⁺ A P⁻

Також є приклади спроможних силлогізмів за III фігурою з загальним висновком. Наприклад:

1. Жодна людина не може запобігти старості.

2. Деякі люди – юристи.

Жоден юрист не може запобігти старості.

1. M⁺ E P⁺

2. M⁻ I S⁺

S⁺ E P⁺

В наведеному прикладі порушено не лише правила III фігури, але й одне з загальних правил: при частому засновку можна отримати загальний висновок. Однак розподіленість термінів у судженні дозволяє зробити спроможний висновок.

IY фігура категоричного силлогізму може бути побудована з двох часткових засновків:

1. Серед людей є хворі на алкоголізм.

2. Деякі алкоголіки схлонні до депресії

Отже, дехто з тих, хто схлонен до депресії – це люди

1. P⁻ i M⁺

2. M⁻ I S⁻

S⁻ I P⁻

Наведені приклади переконують в том, що головне для спроможності категоричного силлогізму – це правила розподіленості термінів.